

V (ПЯТАЯ)

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ**

Май 2026 г.

ИНДЕКСАЦИЯ



OpenAIRE | EXPLORE

zenodo

НАПРАВЛЕНИЯ КОНФЕРЕНЦИИ



 **НАУЧНЫЕ
ТЕХНОЛОГИИ
ПЕДАГОГИКА
ПСИХОЛОГИЯ
ФИЛОСОФИЯ
ИСТОРИЯ**



 **ИНФОРМАТИКА
ТЕХНИЧЕСКИЕ
НАУКИ
МАТЕМАТИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ**



 **ЭКОНОМИКА
ФИНАНСЫ**

Введение

В сборнике материалов конференции, посвященных роли науки, образования и производства в эпоху глобализации, актуальным проблемам взаимодействия этих процессов, отзывам об их решениях, были представлены зрелые специалисты отрасли.

Кроме того, представлены исследования на научно-практическую тему, проводимые в области экономики, точных наук, естественных и социально-гуманитарных наук в период глобализации, представлена информация в научно-практической сфере, которая включает в себя новейшие инновационные технологии в сферах производства.

Можно утверждать, что этот сборник является одним из специфических перекрестков современных мыслей и инновационных идей в мире науки. В этой научно-практической конференции приняли активное участие профессоры и научные сотрудники, занимающиеся научными исследованиями в Узбекистане и зарубежных странах. Значительный вклад в повышение позиций научно-практической конференции внесли профессора и преподаватели отечественных и зарубежных высших учебных заведений.

Профессора и преподаватели зарубежных высших учебных заведений, активно участвовавшие в работе конференции, внесли достойный вклад в высокий уровень взаимодействия с учеными нашей страны. Процессы международного сотрудничества с зарубежными странами и обмена с ними в области науки в эпоху глобализации оказывают положительное влияние на развитие высшего образования, сфер науки и производства. Материалы этой конференции особенны тем, что включают в себя широкий спектр исследований, от теоретических разработок до практических решений, демонстрирующих разнообразие подходов и направлений в этой области.

В заключение следует отметить, что данная научно-практическая конференция станет очень полезным собранием для всех, кто интересуется современными исследованиями в области дальнейшего развития высшего образования, науки, воспитательной работы и производства в эпоху глобализации. Авторы несут ответственность за содержание и качество статей и тезисов, включенных в сборник.



YAPONIYA VA O'ZBEKISTON YOSHLARIDA PUL BOSHQARUVI MADANIYATINING FARQLARI

*Toliboyev Dilshod Muxammadiyevich*¹

*Kamolova Fotima G'ofurjon qizi, Kamolova Zuxra G'ofurjon qizi*²

¹ Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali katta o'qituvchisi.

² Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali Psixologiya fakulteti Turizm va mehmondo'stlik yo'nalishi 1-kurs talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yaponiya va O'zbekiston yoshlarining pul boshqaruvi madaniyati qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ikki mamlakat yoshlarining moliyaviy savodxonligi, tejamkorlik odatlari, daromadni rejalashtirish hamda jamg'arma qilishga bo'lgan munosabati o'rganiladi. Shuningdek, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy omillarning yoshlarning moliyaviy qarorlariga ta'siri yoritiladi. Tahlil natijasida Yaponiya yoshlarida tejamkorlik va uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirish ustunligi, O'zbekiston yoshlarida esa iste'molga yo'naltirilgan xarajatlarning nisbatan yuqoriroq ekani aniqlanadi. Tadqiqot yoshlar o'rtasida moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: pul boshqaruvi, moliyaviy savodxonlik, yoshlar, tejamkorlik, jamg'arma, iqtisodiy madaniyat.

Kirish

Moliyaviy madaniyatning shakllanishida milliy xususiyatlarning o'rni. Globallashuv davrida yoshlarning moliyaviy xulq-atvori bir qator omillar — iqtisodiy sharoitlar, ta'lim tizimi, oilaviy an'analar va madaniy qadriyatlar ta'sirida shakllanmoqda. Yaponiya va O'zbekiston yoshlarining pul boshqarish madaniyatini qiyosiy tahlil qilish nafaqat ilmiy, balki amaliy ahamiyatga ham ega. Zero, bugungi yosh avlodning moliyaviy savodxonligi ertangi kunning iqtisodiy barqarorligini belgilaydi. Yaponiya uzoq vaqt davomida an'anaviy qadriyatlar va texnologik taraqqiyot uyg'unligi bilan ajralib turadi. Mamlakat aholisi, ayniqsa keksa avlod vakillari, pulni "yostiq ostida" saqlash, naqd pullarga sodiq qolish va har qanday qarzdan qochish kabi konservativ yondashuvlari bilan tanilgan. Biroq so'nggi yillarda yapon yoshlari o'rtasida moliyaviy xulq-atvorda sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. O'zbekiston esa mustaqillik yillarida bozor iqtisodiyotiga o'tish, iqtisodiy islohotlar va aholining moliyaviy savodxonligini oshirishga qaratilgan davlat dasturlari bilan ajralib turadi. O'zbek yoshlari pul boshqarish madaniyatini asosan oilada, ota-onalar tajribasi orqali o'zlashtiradi, ammo so'nggi yillarda moliyaviy ta'limga e'tibor kuchaymoqda.

Ushbu maqolada ikki mamlakat yoshlarining pul boshqarish madaniyatidagi asosiy farqlar, ularning shakllanish omillari, shuningdek, globallashuv ta'sirida yuz berayotgan o'zgarishlar tahlil qilingan.

Asosiy qism

Yaponiyada bolalarning moliyaviy tarbiyasiga alohida e'tibor qaratiladi. Maktabgacha yoshdanoq bolalarga pulning qadri, tejamlilik va rejalashtirish ko'nikmalari singdiriladi. Qizig'i shundaki, yapon bolalari juda erta yoshdanoq mustaqil ravishda xarid qilish, o'z cho'ntak pullarini boshqarish imkoniyatiga ega. Bu ularning moliyaviy mas'uliyatni erta yoshda o'zlashtirishiga xizmat qiladi. Yaponiyada "kakeibo" — an'anaviy uy xo'jaligi daftari keng tarqalgan bo'lib, bu usul orqali oilalar har bir xarajatni qayd etib boradi. Bu odat ko'pchilik yapon oilalarida avloddan-avlodga o'tib kelmoqda. Yoshlar ham ota-onalaridan bu ko'nikmani meros qilib olib, o'z shaxsiy moliyasini boshqarishda qo'llaydi. Yaponiya ta'lim tizimida 2022-yil aprel oyidan boshlab moliyaviy savodxonlik majburiy fan sifatida joriy etilgan. Boshlang'ich maktabdan to yuqori sinflargacha bo'lgan o'quvchilar "pulning roli", "ehtiyoj va istaklar", "naqd pulsiz to'lovlar" va "moliyaviy mahsulotlar" kabi mavzularni o'rganmoqda. Bu esa yapon yoshlarining moliyaviy bilimlarini tizimli shakllantirishga xizmat qilmoqda. Yaponiyada bolalar nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikmalarni ham egallaydi. Masalan, "Kids Money Station" kabi dasturlar maktabgacha yoshdagi bolalardan tortib universitet talabalarigacha bo'lgan yosh avlodga interaktiv, oilaviy mashg'ulotlar orqali moliyaviy savodxonlikni o'rgatadi. NTT Docomo va Nomura Holdings kabi kompaniyalar hamkorligida bolalar uchun "o'rganish, topish, tejash va sarflash" siklini tajriba qilish imkonini beruvchi tadbirlar tashkil etiladi.

O'zbekistonda moliyaviy tarbiya asosan oilada, ota-onalar tajribasi orqali amalga oshadi. An'anaviy o'zbek oilalarida bolalarga pulni tejash, ortiqcha sarf-xarajatlardan saqlanish ko'nikmalari singdiriladi. Biroq bu jarayon ko'pincha tizimsiz, kundalik hayotiy vaziyatlar orqali amalga oshadi. O'zbekiston yoshlarining moliyaviy xulq-atvoriga "mahalla" instituti va jamoatchilik fikri kuchli ta'sir ko'rsatadi. Bu, ayniqsa, to'y-hashamlar, oilaviy tantanalar misolida yaqqol namoyon bo'ladi. "Yuksalish" harakati tomonidan o'tkazilgan so'rovnoma ko'ra, respondentlarning 46 foizi to'y-xashamlar uchun katta mablag' sarflashning asosiy sababi "jamiyat oldida o'zini ko'rsatish majburiyati" deb hisoblaydi. Shu bilan birga, O'zbekistonda so'nggi yillarda moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan davlat dasturlari faol amalga oshirilmoqda. 2025-yil sentabrida InfinBANK va "Yangi Asr Avlodi" nashriyoti o'rtasida yoshlar o'rtasida moliyaviy bilimlarni ommalashtirishga qaratilgan hamkorlik memorandumini imzolandi. Ushbu hamkorlik doirasida o'quv adabiyotlarini nashr etish, ma'rifiy tadbirlar tashkil etish va maktab o'quvchilari hamda talabalar uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish rejalashtirilgan. O'zbekiston Markaziy banki ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yil 1-avgust holatiga eng ko'p omonatchilar ulushi 16-30 yoshdagi aholi qatlamiga to'g'ri keladi — 13,3 million kishi. Bu yoshlarning bank tizimidan foydalanish faolligi va jamg'arma qilishga intilishidan dalolat beradi. Shuningdek, 16 yoshgacha bo'lgan bolalar nomiga 126,2 mingdan ortiq depozitlar ochilgan bo'lib, bu kelajak avlod uchun jamg'arma yaratish an'anasi mustahkamlanayotganini ko'rsatadi.

Yaponiya tizimining kuchli tomoni — moliyaviy ta'limning tizimli va majburiy ekanligi. Bu yoshlarning erta yoshdanoq moliyaviy ko'nikmalarni egallashiga imkon beradi. O'zbekiston tizimining kuchli tomoni esa — oilaviy qadriyatlar va jamoatchilik bilan mustahkam aloqadorlik. Biroq aynan jamoatchilik bosimi ba'zida moliyaviy jihatdan oqilona bo'lmagan qarorlarga olib kelishi mumkin. Yaponiya uzoq vaqt davomida aholining jamg'armaga bo'lgan yuqori moyilligi bilan ajralib turgan. An'anaviy yaponlar pulni naqd shaklda saqlashni afzal ko'rgan, bu "yostiqlik ostida saqlash" madaniyati deb atalgan. Biroq so'nggi yillarda yapon yoshlari o'rtasida bu an'ana tubdan o'zgarmoqda.

Yaponiya investitsion trestlar assotsiatsiyasi ma'lumotlariga ko'ra, 20 yoshli yapon yoshlarining investitsiya fondlari, aksiyalar va qat'iy daromadli mahsulotlarga investitsiya qilish ulushi 2016-yildagi 13 foizdan 2024-yilda 36 foizgacha oshgan — bu deyarli uch barobar ko'payish demakdir. 30 yoshli yoshlar orasida bu ko'rsatkich 24 foizdan 42,5 foizga ko'tarilgan.

Bu o'zgarishlarning asosiy sabablari:

1. Davlat siyosati: Yaponiya hukumati moliyaviy savodxonlikni oshirish va soliq imtiyozlari orqali aholini fond bozoriga jalb qilish siyosatini olib bormoqda. "Kichik investitsiya soliq imtiyozlari tizimi" (NISA) doirasida 40 yoshgacha bo'lganlar uchun NISA hisobvaraqlari soni 2024-yil sentabrida 7,4 millionga yetgan.

2. Pensiya tizimidagi islohotlar: Yapon yoshlari kelajakdagi pensiya ta'minoti yetarli bo'lmashidan xavotirda. 19 yoshli Keio universiteti talabasining so'zlariga ko'ra, u investitsiya qilishni boshlagan, chunki Yaponiyada aholi qarishi jiddiy muammo bo'lib, kelajakdagi pensiyasi yetarli bo'lishiga ishonchi komil emas.

3. Moliyaviy ta'lim samarasi: Yaponiya Markaziy banki qoshidagi moliyaviy ta'lim qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda milliy moliyaviy ta'lim joriy etilgunga qadar aholining atigi 7 foizi moliyaviy treningdan o'tgan. Bu AQShdagi 20 foiz ko'rsatkichdan ancha past bo'lgan. Aynan shu farq hukumatni moliyaviy ta'limni kuchaytirishga undagan.

Qizig'i shundaki, yapon yoshlari bozor o'zgaruvchanligiga nisbatan ancha bardoshli. Ular asosan muntazam investitsiya qilishadi, shuning uchun bozor pasayganda ham investitsiyani to'xtatish ehtimoli kam. Ba'zilar esa bunday vaziyatlarda investitsiya hajmini oshirishni ham ko'rib chiqishi mumkin.

O'zbekiston yoshlari o'rtasida jamg'arma madaniyati so'nggi yillarda sezilarli darajada o'zgarmoqda. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, 16-30 yoshdagi yoshlar eng faol omonatchilar guruhini tashkil qiladi — 13,3 million kishi. Bu yoshlarning bank tizimiga bo'lgan ishonchi va jamg'arma qilish odati shakllanayotganidan dalolat. Biroq O'zbekiston yoshlarining investitsion faolligi Yaponiyaga nisbatan ancha past. Buning bir qancha sabablari bor:

1. Moliyaviy vositalarning cheklanganligi: O'zbekiston fond bozori hali rivojlanish bosqichida, investitsiya imkoniyatlari cheklangan.

2. Moliyaviy savodxonlik darajasi: Yoshlarning aksariyati qimmatli qog'ozlar, investitsiya fondlari kabi vositalar haqida yetarli ma'lumotga ega emas.

3. Daromad darajasi: Yaponiyaga nisbatan daromadlarning pastligi uzoq muddatli investitsiya qilish imkoniyatlarini cheklaydi.

Shu bilan birga, O'zbekiston yoshlari orasida kichik biznes va tadbirkorlikka qiziqish yuqori. Bu ularning passiv investitsiyadan ko'ra, faol daromad topish usullariga ko'proq moyilligini ko'rsatadi.

Yapon va o'zbek yoshlarining moliyaviy xulq-atvoridagi yana bir qiziq farq — ularning daromadlariga subyektiv bahosi bilan bog'liq. Rossiya va Yaponiya talabalari o'rtasida o'tkazilgan tadqiqotga ko'ra, ob'ektiv ravishda hayot darajasi ancha yuqori bo'lishiga qaramay, yapon talabalari o'z daromad darajasini (moddiy yetarlilikni) rossiyalik talabalarga nisbatan past baholaydi. Bu holat yapon yoshlarining moliyaviy xulq-atvoriga ham ta'sir qiladi. Ular kelajakka nisbatan ehtiyotkor, ko'proq jamg'arishga va investitsiya qilishga moyil. O'zbek yoshlari esa, aksincha, hozirgi daromadlariga nisbatan optimistik qarashlari mumkin, bu esa ularning iste'mol xarajatlariga ko'proq moyilligida namoyon bo'ladi.

Yaponiya jamiyatida qarz olish, ayniqsa iste'mol kreditlari, an'anaviy ravishda salbiy qabul qilinadi. Bu qadriyat yapon yoshlariga ham o'tgan. Yapon yoshlari kredit kartalardan foydalanishda ehtiyotkor, ko'pchilik to'lovlarni naqd pul yoki debet kartalar orqali amalga oshirishni afzal ko'radi. Yaponiyada "kakeibo" usuli orqali xarajatlarni rejalashtirish va nazorat qilish odati keng tarqalgan. Bu usul yoshlar orasida ham mashhur bo'lib, ular smartfon ilovalari orqali xarajatlarini qayd etib boradi. Naqd pulsiz to'lovlar ulushi ortib borayotgan bo'lsa-da, yapon yoshlari buni ehtiyotkorlik bilan qabul qilmoqda. 2024-yilda naqd pulsiz to'lovlar ulushi 42,8 foizga yetgan, biroq yaponiyaliklarning 75 foizi oila a'zolaridan pul o'tkazmalarini qabul qilish uchun ilovalardan foydalangan holda, ular xarajatlarni nazorat qilishda davom etmoqda.

Yaponiyada moliyaviy firibgarlik qurbonlari yosh avlod orasida ham uchrayotgani sababli, hukumat va xususiy sektor yoshlarni raqamli moliyaviy xavflardan himoya qilishga alohida e'tibor qaratmoqda. Iqtisodiyot, savdo va sanoat vazirligi tomonidan bolalar uchun "Naqd pulsiz to'lovlar haqida bilasizmi?" nomli maxsus qo'llanma ishlab chiqilgan.

O'zbekiston yoshlari iste'mol kreditlaridan nisbatan faolroq foydalanadi. Bu, bir tomondan, bank tizimining rivojlanishi va kredit mahsulotlarining qulaylashuvi, ikkinchi tomondan, aholining daromad darajasi ehtiyojlarni qondirishga yetarli bo'lmagan hollarda qarz olishga majbur bo'lishi bilan bog'liq. O'zbekistonda iste'mol xarajatlariga ijtimoiy bosim kuchli ta'sir ko'rsatadi. Bu, ayniqsa, to'y-hashamlar, oilaviy tantanalar misolida yaqqol namoyon bo'ladi. "Yuksalish" harakati so'rovnomasiga ko'ra:

- Respondentlarning atigi 14 foizi to'y xarajatlarini o'z daromadlari hisobidan qoplaydi.

- 55 foizi qarindoshlar yordamiga tayanadi.

- 25 foizi qarz olishga majbur bo'ladi.

Shuningdek, respondentlarning 44 foizi to'yga sarflangan mablag'lardan afsusda ekanligini bildirgan. Bu esa ko'p hollarda xarajatlar oqilona

rejalashtirilmaganligi va ijtimoiy bosim ta'sirida amalga oshirilganidan dalolat. Qizig'i shundaki, respondentlarning 40 foizi oddiy yoki o'rtacha darajadagi to'y qilishni orzu qiladi. Amalda esa ko'pchilik hashamatli to'ylar uyushtiradi. Bu yoshlarning moliyaviy jihatdan oqilona qaror qabul qilishiga ijtimoiy bosimning kuchli ta'sirini ko'rsatadi.

Qizig'i shundaki, Rossiya va Yaponiya talabalari o'rtasida o'tkazilgan tadqiqot iste'mol xulq-atvoriga nisbatan munosabatda ikki mamlakat yoshlari o'rtasida sezilarli farq yo'qligini aniqlagan. Tadqiqotchilarning fikricha, bu globallashuv ta'sirida iste'mol odatlarining unifikatsiyalashuvi bilan bog'liq. Bu tendensiya O'zbekiston yoshlariga ham taalluqli bo'lishi mumkin. Global brendlar, internet va ijtimoiy tarmoqlar ta'sirida O'zbekiston yoshlarining iste'mol odatlari ham dunyoning boshqa mamlakatlari yoshlarinikiga yaqinlashmoqda. Biroq mahalliy madaniy xususiyatlar, ayniqsa to'y-hashamlar kabi sohalarda, hali ham kuchli ta'sir ko'rsatmoqda.

Globallashuv va texnologik taraqqiyot ikki mamlakat yoshlarining moliyaviy xulq-atvoriga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli moliyaviy xizmatlar, mobil banking, onlayn to'lovlar yoshlar orasida tobora ommalashmoqda.

Yaponiyada naqd pulsiz to'lovlar ulushi 2019-yildan beri 1,5 barobar oshib, 2024-yilda 42,8 foizga yetgan. Hukumatning uzoq muddatli maqsadi 80 foizga erishish. Bu jarayonda yoshlar eng faol ishtirokchilar hisoblanadi. Yaponiya yoshlari orasida raqamli banking xizmatlaridan foydalanish keng tarqalgan. 2025-yil mart oyida britaniyalik "Revolut" banki Yaponiyada 6-17 yoshli foydalanuvchilar uchun xizmatni yo'lga qo'ydi. Bir necha oy o'tgach, Sony Bank 12 yosh va undan kattalar uchun ota-onalarning hisobvaraqlariga bevosita bog'langan "Family Debit Cards"ni taqdim etdi. Ota-onalarning munosabati ham o'zgarib bormoqda. Taxminan 60 foiz ota-onalar bolalarga pul mablag'larini raqamli shaklda berishni qo'llab-quvvatlaydi. Yaponiyada 1000 dan ortiq talabalar ishtirokida o'tkazilgan so'rovnomaga ko'ra, ularning 75 foizi oila a'zolaridan pul o'tkazmalarini qabul qilish uchun ilovalardan foydalangan.

O'zbekistonda ham raqamli moliyaviy xizmatlar jadal rivojlanmoqda. Yoshlar orasida mobil banking, onlayn to'lovlar, elektron hamyonlardan foydalanish keng tarqalgan. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, yoshlar bank omonatlari bo'yicha eng faol guruh hisoblanadi, bu ularning raqamli bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlaridan dalolat.

Ikkala mamlakatda ham yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirishga qaratilgan davlat va xususiy sektor tashabbuslari faol amalga oshirilmoqda.

Yaponiyada 2024-yil avgustida Yaponiya moliyaviy savodxonlik va ta'lim korporatsiyasi (J-FLEC) to'liq ishga tushdi. Uning vazifasi "davlat-xususiy hamkorlik orqali moliyaviy va iqtisodiy ta'limni strategik rivojlantirish" etib belgilangan. J-FLEC maktablarga o'quv materiallari, sertifikatlangan o'qituvchilar va moliyaviy ta'lim bo'yicha o'qituvchilar tayyorlash xizmatlarini taqdim etadi. Yaponiyaning xususiy sektori ham moliyaviy ta'limda faol ishtirok etmoqda. "Kids Money Station" butun mamlakat bo'ylab maktabgacha ta'limdan tortib universitet

yoshigacha bo'lgan bolalar uchun dasturlarni taklif etadi. NTT Docomo kompaniyasi "comotto" brendi orqali bolalarga "o'rganish, topish, tejash va sarflash" siklini tajriba qilish imkonini beruvchi kontent yaratgan. Seven Bank esa "ARROWS" ta'lim kompaniyasi bilan hamkorlikda boshlang'ich maktablar uchun pul haqida dars materiallari va videolar ishlab chiqqan.

O'zbekistonda ham moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha tashabbuslar kengayib bormoqda. 2025-yil sentabrida Markaziy bank tashabbusi bilan "Ma'rifat va bank: Kuchli iqtisodiyot sari ma'rifatli jamiyat bilan" forumi bo'lib o'tdi. Forumda InfinBANK va "Yangi Asr Avlodi" nashriyoti o'rtasida yoshlar o'rtasida moliyaviy bilimlarni ommalashtirishga qaratilgan hamkorlik memorandumini imzolandi. O'zbekiston Markaziy banki tomonidan 2025-yil sentabrida "Bank omonatlari bozori" tahliliy sharhi taqdim etildi. Bu kabi tahliliy materiallar aholining moliyaviy savodxonligini oshirishga xizmat qiladi.

Globallashuv ta'sirida ikki mamlakat yoshlarining moliyaviy xulq-atvori bir-biriga yaqinlashmoqda. Biroq bu jarayon bir xil kechmayapti — har bir mamlakat o'zining madaniy xususiyatlarini saqlab qolmoqda.

Rossiya va Yaponiya talabalari o'rtasida o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy ong tarkibida to'rt omil ajratilgan bo'lsa-da, bu omillarning mazmuni ikki mamlakatda farq qiladi. Bu esa iqtisodiy ongning ob'ektiv iqtisodiy sharoitlar va madaniyatga bog'liqligini tasdiqlaydi.

Yaponiya yoshlari global tendensiyalarni qabul qilish bilan birga, o'zlarining an'anaviy qadriyatlarini — tejamkorlik, uzoq muddatli rejalashtirish, sifatga e'tibor — saqlab qolmoqda. Ular investitsiya qilishni boshlagan bo'lsa-da, buni ehtiyotkorlik bilan, uzoq muddatli istiqbolni hisobga olgan holda amalga oshirmoqda.

Xulosa

O'zbekiston yoshlari ham global iste'mol madaniyatiga moslashmoqda, biroq ularning moliyaviy xulq-atvoriga oilaviy qadriyatlar, jamoatchilik fikri va mahalliy an'analar hali ham kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Bu, ayniqsa, to'y-hashamlar va oilaviy tantanalar misolida yaqqol namoyon bo'ladi. Yaponiya va O'zbekiston yoshlarining pul boshqarish madaniyatidagi farqlarni quyidagi asosiy yo'nalishlarda umumlashtirish mumkin:

1. Ta'lim tizimi va moliyaviy tarbiya: Yaponiyada moliyaviy ta'lim maktab dasturining majburiy qismiga aylangan bo'lsa, O'zbekistonda bu jarayon bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Yaponiyada 2022-yildan boshlab boshlang'ich maktabdan yuqori sinflargacha moliyaviy savodxonlik majburiy fan sifatida o'qitilmoqda. O'zbekistonda esa moliyaviy ta'lim asosan oilada va norasmiy shakllarda amalga oshadi.

2. Jamg'arma va investitsiya madaniyati: Yapon yoshlari an'anaviy jamg'armadan investitsiyalarga faol o'tmoqda. 20 yoshli yapon yoshlarining investitsiya qilish ulushi 2016-yildagi 13 foizdan 2024-yilda 36 foizgacha oshgan. O'zbekiston yoshlari esa asosan bank omonatlariga jamg'arma qilishni afzal ko'radi — 16-30 yoshdagi 13,3 million kishi bank omonatchisi hisoblanadi.

3. Iste'mol va qarz madaniyati: Yapon yoshlari qarzdan qochishga intiladi va xarajatlarni qat'iy rejalashtiradi. O'zbekiston yoshlari esa iste'mol kreditlaridan nisbatan faolroq foydalanadi, biroq ularning xarajatlariga ijtimoiy bosim kuchli ta'sir ko'rsatadi. To'y-xashamlar uchun xarajatlar ko'pincha oilaviy daromadidan bir necha barobar yuqori bo'lib, 25 foiz holatlarda qarz hisobiga qoplanadi.

4. Globallashuv ta'siri: Ikkala mamlakat yoshlari ham globallashuv ta'siriga duch kelmoqda, biroq bu ta'sir mahalliy madaniy xususiyatlar bilan uyg'unlashmoqda. Iste'mol xulq-atvorida ma'lum darajada unifikatsiya kuzatilsada, iqtisodiy ongning tarkibi va mazmuni madaniyatga bog'liq holda farq qiladi.

O'zbekiston yoshlarining moliyaviy madaniyatini yanada rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

1. Moliyaviy ta'limni tizimlashtirish: Yaponiya tajribasidan foydalanib, maktab dasturlariga moliyaviy savodxonlikni bosqichma-bosqich integratsiya qilish. Boshlang'ich sinflarda "pulning roli" va "ehtiyot va istaklar" kabi asosiy tushunchalar, yuqori sinflarda esa moliyaviy mahsulotlar, investitsiya va uzoq muddatli rejalashtirish kabi murakkab mavzularni o'qitish maqsadga muvofiq.

2. Ijtimoiy bosimni kamaytirish: To'y-xashamlar va oilaviy tantanalarda ortiqcha xarajatlarni kamaytirishga qaratilgan ijtimoiy kampaniyalarni kuchaytirish. "Yuksalish" harakati so'rovnomasi shuni ko'rsatadiki, aholining 37 foizi to'y oldi tadbirlarini qisqartirish, 35 foizi mehmonlar sonini cheklash, 31 foizi esa to'ydan keyingi ortiqcha xarajatlardan voz kechish tarafdori. Bu esa jamiyatda islohotlarga tayyorlik borligini ko'rsatadi.

3. Investitsion madaniyatni rivojlantirish: Yaponiya tajribasida bo'lgani kabi, yoshlar uchun investitsiya asoslari bo'yicha o'quv dasturlari va treninglar tashkil etish. Soliq imtiyozlari orqali yoshlarni uzoq muddatli investitsiyalarga jalb qilish mexanizmlarini ishlab chiqish.

4. Raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanishni kengaytirish: Yoshlar uchun qulay va xavfsiz raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish, shu bilan birga ularni raqamli firibgarlikdan himoya qilish bo'yicha ta'lim dasturlarini kuchaytirish.

5. Oilaviy byudjetni rejalashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish: Yaponiyaning "kakeibo" an'anasiga o'xshash, oilaviy byudjetni rejalashtirish va xarajatlarni nazorat qilish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar tashkil etish.

Yaponiya va O'zbekiston yoshlarining pul boshqarish madaniyatidagi farqlar ularning iqtisodiy sharoitlari, ta'lim tizimi, madaniy qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlaridagi tafovutlardan kelib chiqadi. Globallashuv bu farqlarni ma'lum darajada kamaytirmoqda, biroq har bir mamlakatning o'ziga xos xususiyatlari saqlanib qolmoqda.

O'zbekiston yoshlarining moliyaviy madaniyatini rivojlantirishda Yaponiya tajribasidan foydalanish, ayniqsa, ta'lim tizimiga moliyaviy savodxonlikni integratsiya qilish, investitsion madaniyatni shakllantirish va xarajatlarni rejalashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish borasida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, O'zbekistonning o'ziga xos madaniy xususiyatlari — oilaviy qadriyatlar, jamoatchilik bilan mustahkam aloqadorlik, mahalla instituti —

moliyaviy madaniyatni rivojlantirishda muhim resurs bo'lishi mumkin. Asosiysi, bu qadriyatlarni moliyaviy jihatdan oqilona qarorlar qabul qilish bilan uyg'unlashtirish yo'llarini topishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Current Issues in Improving Financial Literacy Based on International Experiences. Neliti, 2024
2. Deyneka O.S., Zabelina E.V., Chestyunina Yu.V. Economic Mind of Students in Global World (the Results of the Research in Russia and Japan). CyberLeninka, 2019
3. В Узбекистане на детей до 16 лет открыто более 126 тысяч вкладов. Anhor.uz, 2025
4. InfinBANK and "Yangi Asr Avlodi" Publishing house join forces to improve youth financial literacy. InfinBank, 2025
5. Muradova D., Sindarov F. Current Issues in Improving Financial Literacy Based on International Experiences. inLIBRARY
6. Как экономят жители разных стран мира. Вечерняя Москва, 2024
7. Финансовая ловушка: как давление общества загоняет семьи в Узбекистане в долги из-за свадеб. Nuz.uz, 2025
8. How financial education is preparing Japan's young people for a digital economy. World Economic Forum, 2025.